

Motion till riksdagen 2013/14:Ju1

**av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V)
med anledning av prop. 2012/13:180**

Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om hemlig rumsavlyssning, lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och lagen om ändring i lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att offentliga ombud även bör medverka i ärenden om hemlig teleövervakning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att allmänna domstolar i vissa fall ska kunna fatta beslut snabbare än i dag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett samlat grepp för att stärka integritetsskyddet i form av en integritetsskyddsmyndighet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad redovisning till riksdagen.

Motivering

Miljöpartiet och Vänsterpartiet var djupt skeptiska till lagarna om hemlig rumsavlyssning, om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och 3 § lagen om elektronisk kommunikation, när de infördes. Vi ansåg inte att behoven av lagarna påvisats i tillräcklig hög grad eller att de skyddsmekanismer som

Fel! Okänt namn på

byggs in för att skydda enskildas integritet, var tillräckligt bra och effektiva. Mot den bakgrunden har vi ansett att dessa lagar inte ska förlängas och att effekten av lagarna – åtminstone – ska utvärderas.

En samlad utvärdering har nu skett genom Utredningen om vissa hemliga tvångsmedels betänkande Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44). Utredningen redovisar att tillstånd enligt de olika lagarna per år i genomsnitt uppgått till 54 (lagen om hemlig rumsavlyssning), 36 (preventivlagen) och 58 (utredningslagen). Utredningen har föreslagit att lagarna, med vissa mindre justeringar, ska permanentas. Samtidigt har Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i sin tillsynsverksamhet konstaterat brister hos polis och säkerhetspolis vad avser gallring av personuppgifter, svårigheter att vid avlyssning särskilda s.k. skyddade samtal och i en avrapportering till regeringen (dnr 97-2012) om användningen av hemliga tvångsmedel funnit flera brister. Det har handlat om följande. Åklagarna har olika uppfattning om när en hemlig teleavlyssning ska avbrytas i de fall den misstänkte frihetsberövas; åklagarna tar i olika utsträckning del av sådan information som kommer in till en i beslag tagen mobiltelefon efter att den undersökts; åklagarnas rättstillämpning av de regler som styr underrättelseskyldigheten till enskild förefaller inte vara enhetlig. Det har också handlat om att skyldigheten att besluta om förstöring av upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel åsidosätts i vissa fall. Polisen saknar rutiner för att säkerställa att även kopior av sådana upptagningar och uppteckningar förstörs. Polisen saknar rutiner för att säkerställa att avlyssningsförbudet av s.k. försvararsamtal iakttas. Vidare brister myndigheternas dokumentation över åtgärder som vidtas i ärenden om hemliga tvångsmedel i flera avseenden, och lagstiftningen som reglerar frågor om användning av hemliga tvångsmedel är i vissa fall precis och ger utrymme för olika tolkningar. I vissa andra fall saknas regler i lag eller annan författning.¹ I januari 2013 fann nämnden att olovlig övervakning av digital information skett i realtid hos en polismyndighet.² Kritiska synpunkter mot hur de aktuella lagarna använts har även framkommit i andra granskningar.

Mot denna bakgrund vidhåller vi vår ursprungliga kritik avseende de aktuella lagarna och vidhåller att de ska upphävas. Tillräckligt bra utredning som visar på behovet av lagarna och hur integritetsskyddsbrister ska åtgärdas har ännu inte visats. Vi anser därför att de tidsbegränsade lagarna om regeringens proposition bifalls, ska förbättras, liksom redovisningen till riksdagen om deras användning. Vi utvecklar i denna motion våra konkreta förslag.

Ingen förlängning ska ske

Regeringen har i propositionen inte visat på behov av förlängning av de tidsbegränsade lagarna. Skäl för oss att förändra vårt tidigare ställningstagande

¹ Redovisning av ett uppdrag angående Säkerhets och integritetsskyddsnämndens tillsynsverksamhet avseende användningen av hemliga tvångsmedel, 2012-05-23.

² Granskning av inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i realtid, 2013-01-22.

(jfr motion 2011/12:Jul) finns därför inte. Vi anser därför att riksdagen ska avslå regeringens förslag om förlängning av de tidsbegränsade lagarna.

Förbättringar av integritetsskyddet

I dag finns det s.k. offentliga ombud med vid domstolsprövningar av tillstånd till hemliga övervakningar i alla fall utom de som avser hemlig teleövervakning. Tvärtemot vad som anförts av Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel³ (utredningen) anser vi att offentliga ombud även bör medverka i ärenden om hemlig teleövervakning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utredningen föreslår (förslaget till 27 kap. 9 a § rättegångsbalken) att åklagare ska kunna meddela interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel. Vi avstyrker detta förslag, men anser att det – om det finns ett sådant behov av snabba beslut som utredningen lämnar förslag om – ska införas en skyldighet för domstolar att ha jour, så att de kan fatta snabbare beslut än som sker i dag. Det finns enligt vår uppfattning ett behov av detta även från andra perspektiv, såsom att domstolar ska kunna förordna offentliga försvarare eller andra legala företrädare i brottsprocessen under jourtid. Det är särskilt viktigt när det handlar om frihetsberövade personer och i synnerhet barn under 18 år, som kan få vänta länge i arrest utan tillgång till ett ordentligt försvar vid förhör. Detta kan leda till att personer låter sig förhöras utan närvaro av offentlig försvarare, bara för att förkorta tiden i arrest. En åtgärd som kan förbättra situationen för de som misstänks för brott är att det inom domstolarna införs ett jourssystem för att kunna snabba upp hanteringen av dessa ärenden. Vad som här anförts om att allmänna domstolar i vissa fall ska kunna fatta beslut snabbare än i dag bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens granskningar har också i ett antal fall visat på ett behov av en mer systematisk förbättring av lagstiftningen ur ett integritetsskyddsperspektiv. Vissa av dessa frågor har utretts av utredningen (exempelvis om förbuden mot avlyssning i vissa fall) medan andra frågor ännu återstår att utreda. Andra exempel på frågor värda att uppmärksamma är polisens möjlighet att i datasystem gallra uppgifter och bygga in olika integritetsskyddsmekanismer eller möjligheten för tillsynsorgan att rikta förelägganden mot de granskade myndigheterna att vidta åtgärder, något som saknas i dag. De avslöjanden som den senaste tiden gjorts i medierna om den närmast totala övervakningen av elektronisk kommunikation av amerikanska National Security Agency, med sannolik svensk koppling, tillsammans med uppgifterna om polisregister om romer i Sverige, gör att riksdagens roll som rättsstatens garant blir än mer central. Vi anser därför sammantaget att det behövs ett omtag för att ta fram åtgärder för att stärka integritetsskyddet vid de brottsutredande myndigheternas användande av hemliga tvångsmedel. Vad regeringen aviserat i budgetpropositionen för 2014 (utgiftsområde 4 s. 25) om

³ SOU 2012:44 s. 672 f.

Fel! Okänt namn på

en parlamentariskt sammansatt kommitté, är vällovligt, men inrymmer inte de frågor vi tar upp här. Vi anser att ett samlat grepp ska tas för hur integritetsskyddet kan förbättras, oavsett om personuppgifterna hanteras på internet, hos eller av en kommunal eller statlig myndighet, privata företag eller utbyts inom ramen för mellanstatliga samarbeten. Vi anser att en myndighet ska ha det ansvaret. Exakt hur detta ska ske måste bli föremål för närmare utredande. Vad som här anförts om ett samlat grepp för att stärka integritetsskyddet genom en integritetsskyddsmyndighet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En förbättrad skrivelse till riksdagen

Den årliga skrivelsen till riksdagen från regeringen om användningen av de hemliga tvångsmedlen har förbättrats under senare tid. Vissa allvarliga brister kvarstår i det att skrivelsen inte omfattar alla hemliga tvångsmedel (inte hemlig rumsavlyssning och de som skett med stöd av 2007 års preventivlag) och inte heller de tvångsmedel som Säkerhetspolisen använt. En förbättring behövs också såvitt avser jämförelsebarheten över tid. Vad som här anförts om förbättring av regeringens skrivelse till riksdagen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 september 2013

Maria Ferm (MP)

Jens Holm (V)